

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****A. J. BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2020/11939

Karar Tarihi : 17/4/2024

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : A. J.

Vekili : Av. Deniz PEHLİVAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mağdur olunan bir suç sonucu oluşan gebeliğin sonlandırılması talebinin sürüncemede bırakılması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Suriye uyruklu olan başvurucu, eşi ve dört çocuğu ile birlikte Türkiye'de mülteci olarak bulunmaktadır. Eşinin kendisine ve çocuklarına sürekli olarak şiddet uyguladığı gerekçesiyle Şanlıurfa'da ki evlerinden ayrılan başvurucu, çocukları ile birlikte Hatay'ın Kırıkhan ilçesindeki akrabalarının yanına yerleşmiştir.

3. Başvurucu; eşinin 15/11/2019 tarihinde çocuklarının önünde kendisine cinsel saldırıda bulunması nedeniyle gebe kaldığını, sonrasında da telefonda tehditlerde bulunduğunu belirterek 11/2/2020 tarihinde Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (Mahkeme) başvurmuştur. Başvurucu; dilekçede 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun hükümleri gereğince nafaka, velayet ve tedbir kararları verilmesini, ayrıca kimlik ve adres bilgilerinin gizli tutulmasına karar verilmesini talep etmiştir. Mahkeme 11/2/2020 tarihinde 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinde yer alan tedbir taleplerinin kabulüne, yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle nafaka, velayet ve gizlilik taleplerinin reddine karar vermiştir. Başvurucunun itirazı üzerine yapılan incelemede adres ve kimlik bilgilerinin gizli tutulması talepleri de kabul edilerek nafaka ve velayete ilişkin talepleri ispata elverişli delillere dayanmaması nedeniyle kesin olarak reddedilmiştir.

4. Başvurucunun 26/2/2020 tarihinde Kırıkhan Devlet Hastanesine müracaatı üzerine yapılan muayene ve tetkikler sonucunda düzenlenen aynı tarihli rapora göre 14 hafta 5 günlük gebeliği olduğu belirlenmiştir.

5. Başvurucu, 27/2/2020 tarihinde Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına (Şanlıurfa Başsavcılığı) gönderilmek üzere Kırıkhan Cumhuriyet Başsavcılığına (Kırıkhan Başsavcılığı) şikâyet dilekçesi vermiştir. Dilekçede; eşinin kendisine ve çocuklarına sürekli olarak şiddet uyguladığını, Şanlıurfa'da yaşayan kayınpederinin ve kayınvalidesinin torunlarını görmek istemesi üzerine 15/11/2019 tarihinde Şanlıurfa'ya gittiğinde eşinin cinsel saldırısına uğrayarak gebe kaldığını ifade etmiştir. Gebeliğinin sonlandırılması için başvurduğu sağlık kurumunda eşinin izninin bulunmadığı gerekçesiyle işlem yapılmadığını belirten başvuru, gebeliğinin henüz yirminci haftaya ulaşmaması nedeniyle 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 99. maddesinin (6) numaralı fıkrası gereğince rahim tahliyesine karar verilmesini talep etmiştir. Başvurucu son olarak cinsel saldırı fiili Şanlıurfa'da yaşanmasına rağmen göçmen statüsü gereği il değişikliğinin izne tabi olduğunu, her ne kadar muhabere yolu ya da yetkisizlik kararı ile Kırıkhan'a sunduğu dilekçenin Şanlıurfa'ya gönderilmesi mümkün ise de gebeliğinin ilerlemesi nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 20. ve 21. maddeleri kapsamında soruşturmanın Kırıkhan'da yürütülmesini talep etmiştir. Kırıkhan Başsavcılığı, şikâyet dilekçesini aynı tarihte Şanlıurfa Başsavcılığına göndermiştir.

6. Şanlıurfa Başsavcılığı 18/3/2020 tarihinde yetkisizlik kararı vermiştir. Kararda, başvurunun Hatay'da yaşadığı ve daha önce de Hatay'da şikâyetçi olduğu belirtilerek şikâyete konu olayların Kırıkhan ilçesinde gerçekleştiği sonucuna ulaşılmıştır.

7. Başvurucu 1/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelerden, bireysel başvuru sonrasında yürütülen soruşturma kapsamında Kırıkhan Başsavcılığı, suç yerinin Şanlıurfa olduğu gerekçesiyle 2/4/2020 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dosyayı olumsuz yetkili uyuşmazlığının giderilmesi için Hatay 4. Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) gönderdiği anlaşılmıştır. Ağır Ceza Mahkemesi 15/4/2020 tarihinde başvurunun anlatımına göre somut olayda Şanlıurfa Başsavcılığının yetkili olduğunu kesin olarak belirlemiştir.

10. Şanlıurfa Başsavcılığına yazılan yazıya verilen cevapta başvurunun şikâyeti kapsamında yapılan soruşturma sonucunda 18/3/2021 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı verildiği bildirilmiştir. Kararda; şüphelinin atılı suçu reddettiği, başvurunun olaya ilişkin herhangi bir tarafsız tanık bildirmediği, tarafların çocuklarının yaşları itibarıyla yönlendirmeye açık oldukları dikkate alındığında şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair somut bir delil bulunmadığı belirtilmiştir.

11. Başvurucu 7/8/2020 tarihinde sağlıklı bir bebek dünyaya getirmiştir. Başvurucunun geçici koruma statüsü, üçüncü ülkeye çıkışı nedeniyle 31/5/2023 tarihinde kaldırılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

12. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

13. Başvurucu; eşinin cinsel saldırısı sonrasında gebe olduğunu öğrendiğini, devletin yardımı dışında bir geliri olmadığından dört çocuğuna bakmakta zorlanması ve cinsel saldırıyı sürekli hatırlatması nedeniyle yeniden çocuk sahibi olmak istemediğini beyan etmiştir. 5237 sayılı Kanun'un 99. maddesinin (6) numaralı fıkrasında cinsel saldırı mağduru kadının rızası hâlinde yirminci haftadan fazla olmamak kaydıyla gebeliğini sonlandırılmasına hukuken imkân tanıdığını belirten başvurucu, şikâyet dilekçesinde rahim tahliyesine karar verilmesini talep ettiğini ancak işin aciliyetine rağmen savcılıklarca hiçbir işlem yapılmadığından cinsel saldırı sonucu meydana gelen gebeliğe katlanmak zorunda kaldığını vurgulamıştır. Başvurucu, mevzuattaki yirmi haftalık sürenin henüz tamamlanmaması nedeniyle Anayasa Mahkemesince rahim tahliyesine dair tedbir kararı verilmesini talep etmiş; etkili bir soruşturma yapılmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Bakanlık görüşünde konuyla ilgili Anayasa Mahkemesi içtihadına yer verilerek başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda yapılacak incelemede Anayasa ve mevzuat hükümlerinin dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Kadınların istenmeyen gebeliği sona erdirmeyi talep etmesi kişisel özerklik ve ruhsal veya bedensel bütünlükleriyle doğrudan ilgilidir. Gebeliğin sonlandırılmasına izin verilmemesinin *kişisel özerklik ve ruhsal veya bedensel sağlık yönünden vücut bütünlüğü* ile ilgili olması sebebiyle başvuru maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, §§ 73, 74).

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı gibi kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa'nın 17. maddesi *gebeliğin sonlandırılması* ile ilgili açık bir hak veya güvence içermemekte olup anılan maddenin böyle bir hakkı ihtiva ettiği biçiminde yorumlanması da mümkün değildir. Anayasa gebeliğin sonlandırılmasına dair kişilere açık bir hak tanımamış ise de kanun koyucunun böyle bir hakkı düzenlemiş olması hâlinde bu hakkın Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında etkili bir şekilde kullanılabilmesi gerekir (R.G., § 76). Türk hukukunda 24/5/1983 tarihli ve 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkında Kanun ve 5237 sayılı Kanun hükümleri kapsamında kürtaj öngörülen kanuni şartlar dâhilinde kabul edilmekte, devlet bu alandaki takdir yetkisini kabul yönünde kullanmaktadır (R.G., § 79). Somut olay bakımından kanun ile öngörülmuş *gebeliğin sonlandırılması imkânına erişememe* durumu söz konusu olduğundan başvurucunun gebeliğin sonlandırılması talebinin süratle sonuçlandırılmamasının, nihayetinde de buna izin verilmemesinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale niteliğinde olduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. R.G., § 80).

18. Hukukumuzda bir suç sonucu oluşan gebeliğin sona erdirilmesinin kanuni dayanağı 5237 sayılı Kanun'un 99. maddesinin (6) numaralı fıkrasıdır. Söz konusu düzenlemeye göre kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması hâlinde -süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak şartıyla- gebeliği sona erdirene ceza verilmez ancak bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir. Anılan kanun hükmünün somut olay bakımından *kanunilik* ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *R.G.*, § 91).

19. Gebeliğin sonlandırılması salt kadının maddi ve manevi varlığını etkilememekte, canlı bir organizma olan ceninin de canlılığını nihayete erdirmektedir. Ceninin korunmasındaki menfaatin gebe kadının kişisel özerklik, ruhsal veya bedensel sağlığı bakımından vücut bütünlüğü hakkının doğal sınırını oluşturduğu söylenebilir. Bu açıdan gebeliğin sona erdirilmesinin belirli koşullara bağlanmasının hakkın doğasından kaynaklanan meşru bir amaca dayandığı kabul edilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *R.G.*, § 93).

20. Gebeliğin sonlandırılması talebi ile ilgili olarak kamusal makamlarca alınacak tedbirlerin ya da verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği, tedbirlerin ya da kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından ilgilidir. Bu kapsamda yargısal makamlardan ivedilikle hareket ederek makul derecede dikkatli ve özenli bir inceleme ile uyuşmazlığı sürüncemede bırakmalarını ve gerekirse uzman yardımına da başvurarak ilgili ve yeterli gerekçelerle bir karar vermeleri beklenir. Yargısal makamların bu beklentinin gerçekleştirilmesi konusunda gösterecekleri hassasiyet, başvuruçunun fiziksel ve zihinsel varlığının yanı sıra duygusal, ruhsal ve ailevi yaşamı da dâhil olmak üzere kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı bağlamında bir zorunluluktur (*R.G.*, § 97).

21. Kanun koyucunun on haftadan yirminci haftaya kadarki süreçte gebeliğin sonlandırılmasını koşullara bağlamasının sebebi öncelikle gebeliğin bir suç sonucu oluşup oluşmadığının denetlenmesidir. Kanun koyucu bu düzenleme kapsamında kadının kişisel özerklik ve bireyin vücut bütünlüğünün korunması hakkı ile ceninin menfaatleri arasında adil bir denge kurmaya çalışmıştır. Dolayısıyla gebeliğin sonlandırılmasının koşullara bağlanması suretiyle kişisel özerklik ve vücut bütünlüğünün korunması hakkına yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk kriterini sağladığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *R.G.*, § 100). Bununla birlikte kadının kişisel özerklik ve vücut bütünlüğünün korunması hakkına yapılan müdahale orantılı olmalıdır. Bu bağlamda kanun koyucunun gebeliğin sonlandırılması imkânına erişimi imkânsız kılan veya zorlaştıran ya da bu imkânı anlamsız hâle getiren yorum ve uygulamalar müdahaleyi orantısız kılabilir (*R.G.*, § 101).

22. Somut olayda başvuruçunun 27/2/2020 tarihinde Başsavcılığa sunduğu şikâyet dilekçesinde; Şanlıurfa'da eşinin cinsel saldırısına maruz kaldığını bildirerek eşinin cezalandırılmasını, ayrıca 5271 sayılı Kanun'un 20. ve 21. maddeleri ile 5237 sayılı Kanun'un 99. maddesi gereğince gebeliğin sonlandırılmasına karar verilmesini talep etmiştir. Bunun üzerine Başsavcılığın yönlendirmesiyle dilekçeye "*Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmek üzere*" ibaresini eklediğini ileri süren başvuruçunun şikâyet dilekçesi herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmaksızın aynı tarihte Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir. Akabinde Şanlıurfa Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan incelemede de yalnızca suç yerinin Kırkhan olduğunun belirtilmesi ile yetinilerek 18/3/2020 tarihinde yetkisizlik kararı verilmiştir.

23. Bununla birlikte soruşturma makamları, başvuruçunun gebeliğinin bir suç sonucu gerçekleşip gerçekleşmediğine yönelik herhangi bir değerlendirmede bulunmadığı gibi somut olayda başvuruçunun talebine dayanak teşkil eden 5237 sayılı Kanun'un 99. maddesinin uygulanabilirliğine ilişkin bir inceleme de yapmamış; üstelik başvuruçunun işin aciliyetini belirterek gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde 5271 sayılı Kanun'un 20. ve 21. maddeleri gereğince -yetki alanı dışında olsa dahi- işlem tesis edilebileceğini ileri sürmesine rağmen bu talep kapsamında da olumlu ya da olumsuz bir karar vermemiştir.

24. Başvuruçunun 27/2/2020 tarihli şikâyet dilekçesinden bir gün önce düzenlenen raporda 14 hafta 5 günlük gebe olduğunun belirlendiği, dolayısıyla mevzuata göre şikâyet tarihinde -tıbbi zorunluluklar dışında- başvuruçunun gebeliğini kendi isteği ile sonlandıramayacağı açıktır. 5237 sayılı Kanun'un 99. maddesinin (6) numaralı fıkrasında ise kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması hâlinde süresi yirmi haftadan fazla olmamak üzere gebeliğin sonlandırılabilmesi düzenlenmiştir. Dolayısıyla olaydaki şartlar bütün olarak değerlendirildiğinde -soruşturmanın sonucundan bağımsız olarak- mümkün olan en kısa sürede verilmesi gereken karar, zaman faktörünün kritik önemi olduğu yaklaşık beş haftalık sürede türlü verilememiştir. Soruşturma makamlarının tutumu, başvuruçunun gebeliğini sonlandırması imkânına erişmesini olanaksız kılmış ve başvuruçuya aşırı bir külfet yüklemiştir. Bu durum söz konusu adil dengenin başvuruçuyu aleyhine bozulmasına yol açmış, başvuruçunun maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkında yapılan müdahalenin orantısız olması sonucunu doğurmuştur (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. R.G., § 103).

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvuruçuyu, ihlalin tespitine karar verilmesini talep etmiştir.

27. İncelenen olayda başvuruçunun gebeliğinin sonlandırılmasına izin verilmesi talebinin adil bir denge gözetilmeksizin karara bağlanmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin etkili bir soruşturma yapılmamasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Ancak doğumun gerçekleştiği gözetildiğinde yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Başvuruçuyu, tazminat isteminde bulunmadığından ihlalin tespitiyle yetinilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvuruçunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/4/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.